

"Dijital Çağda Okuma Eğitimi" Adlı Eser Üzerine

Hasan KARAKAŞ¹

Makale Türü: Kitap İncelemesi

Paper Type: Book Review

Günümüzde, dijital alanın gelişim ve ilerleyişi kuşkusuz pek çok kolaylığı beraberinde getirmektedir. Özellikle küresel salgın ile -Kovid-19- eğitimde dijital metin kullanımı hızla artmıştır. Eğitim öğretim sürecinde kazandırılmak istenen temel beceriler arasında yer alan okumanın dijital materyallerle yapılması zaman ve depolama gibi pek çok konuda avantaj sağlamaktadır. Bununla birlikte alışlagelmiş olanla modern olanın çatışmasına da yol açabilmektedir. "Dijital materyaller ile basılı materyallerin okur ve okuma üzerinde etkileri nasıldır?" sorusu cevap aranması gereken sorulardandır. Bu alanda kaleme alınan eserlerden biri de Doç. Dr. Süleyman Erkam SULAK ve Doç. Dr. Seher ÇETİNKAYA editörlüğünde 2022 yılında Vizetek yayınevi tarafından basılan "Dijital Çağda Okuma Eğitimi"dir.

Kitap, "Dijital Çağda Okumanın Evrimi", "Dijital Çağda Okuduğunu Anlama", "Akıcı Okuma", "Okuma Güçlüğü", "Dijital Çağda Akıcı Okumanın Geliştirilmesi ve Okuma Güçlüklerinin Giderilmesi", "Dijital Çağda Metin Türleri ve Okuma" olmak üzere altı bölümden ve toplam 210 sayfadan oluşmaktadır.

Doç. Dr. Seher ÇETİNKAYA tarafından kaleme alınan ilk bölüm "Okuma Nedir?", "Okumanın Nörolojik Temelleri", "Okumanın Sosyokültürel

---

¹ Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkçe Eğitimi ve Pedagojisi, hasan.karakas408@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6527-5097

Temelleri” ve “Okumanın Duyuşsal Temelleri” olmak üzere dört başlıktan oluşmaktadır. Okumanın tanımı “Okuma Nedir?” başlığında söyleşi dili ile yapılmaktadır. Yazara göre okuma; *“Okumayı çevremizdeki doğal, sosyal biyolojik vb. alanlardaki olay, olgu ve her türlü işaret/sembolü anlama süreci olarak ele alırsak okumanın çok genel bir anlama sahip olduğunu düşünebiliriz.”* şeklinde ifade edilmektedir. “Okumanın Evrimi” alt başlığında okumanın tarihsel değişimi ele alınmakta, okumanın dijital okumaya doğru evrilişi açıklanmaktadır. “Okumanın Nörolojik Temelleri” başlığında okumanın fiziksel boyutu ele alınmaktadır. Okuma sırasında göz hareketleri ve görme alanı detaylı biçimde açıklanmakta, verimli okumayı gerçekleştirmek için dikkat edilmesi gerekenler maddeler hâlinde sunulmaktadır. Okumanın insan beynindeki fiziksel süreçleri, göz aracılığıyla iletilen bilgilerin beyinde işlenişi, okumanın insan beyni üzerindeki etkileri açıklanarak verimli bir okuma süreci için öneriler verilmektedir. “Okumanın Sosyokültürel Temelleri” başlığında; okumanın dil gelişimi ile paralel ilerlediği belirtilmektedir. *“Dil gelişimi desteklenen çocuk, zengin bir kelime hazinesiyle birlikte dilin sesbilgisi, söz dizimi ve anlam bilgisine sahip olur ve bu beceriler de okuma becerisinin ön koşuludur.”* Yetkin okuryazarlığa geçişin temel basamağı olan erken okuryazarlık gibi dijital yetkin okuryazarlık için de erken dijital okuryazarlığın gelişiminin gerekli olduğu ifade edilmektedir. Yazar, erken okuryazarlık ve dijital erken okuryazarlığın gelişiminde sosyokültürel çevrenin önemini altını çizmektedir. Birinci bölümün son başlığı olan-“Okumanın Duyuşsal Temelleri” nde olumlu duyguların okuma başarısı üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Okumaya ilişkin olumlu tutumların geliştirilmesinde, okuma motivasyonunun artırılmasında ve okumaya ilişkin kaygıların azaltılmasında dijital metinlerden faydalanılabileceği, bu alanda yapılan bilimsel araştırmalardan hareketle açıklanmaktadır.

İkinci bölüm Alperen Şükrü ÇAPANOĞLU ve Doç. Dr. Süleyman Erkam SULAK tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölüm “Okuduğunu Anlamayı Etkileyen Faktörler”, “Okuduğunu Anlama Stratejileri”, “Dijital Okuma ve Okuduğunu Anlama” başlıklarından oluşmaktadır. Anlama, okumanın temel amacıdır. Bölümde bu amaca ulaşmak, okuduğunu anlama becerisinin etkili ve kalıcı olmasını sağlamak için kullanılacak yöntemler yer almaktadır. Dijital metinler ve basılı metinlerin farklılıkları aşikârdır dolayısıyla basılı metinlerde kullanılan okuduğunu anlama stratejilerinin doğrudan dijital metinler üzerinde uygulanması olumsuz ya da etkisiz sonuçlar oluşturabilmektedir. “Okuduğunu Anlama Stratejileri” başlığı altında basılı metinlerde kullanabilecek, okuduğunu anlamayı arttıracak sekiz strateji, uygulama örnekleri ile verilmektedir. *Sesli Düşünme (Think aloud)* stratejisi, metin yüksek sesle okunurken tahmin, benzetme vb. yapılarak sesli düşünmeyi içermektedir. *Metin Yapısı Stratejisi* metnin yüzey yapısına dikkati çekme ve amaca göre okumayı geliştirmede etkili olabilmektedir. *K-W-L Stratejisi*, “K-Ne biliyorum?”, “W-Ne öğrenmek istiyorum?”, “L-Neler öğrendim ve neler öğrenmem gerekiyor?” sorularına yanıtlar aranarak okuma sürecine okuyanın aktif katılımını ve okuduğunu anlama seviyesinin artırılmasını sağlamaktadır. *Karşılıklı Öğretim (Reciprocal teaching)* öğretmen ve öğrenci arasındaki diyaloglar ile tahmin etme, özetleme, sorgulama, açıklama yapılarak okuduğunu anlamayı sağlamaktadır. *Jigsaw (Ayrıp Birleştirme-Yapboz)* işbirlikçi öğrenme yöntemlerinden biridir. Okuduğunu anlama için kullanımında öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurma becerisini de geliştirmektedir. Öğrencilerin gruplara ayrılması, okunan metnin parçalar hâlinde gruplara dağıtılması ve bu gruplarda tartışılması sonucu okuduğunu anlamayı geliştiren yöntem olarak kullanılabilir. *Bilişsel Çıraklık (Cognitive apprenticeship)* öğretmenin rehberliği ve geri

bildirimleri ile okuduğunu anlamada kullanılmaktadır. *Beklenti Rehberi*, okunacak materyal ile ilgili ön bilgileri harekete geçirmek, bu ön bilgilerin okuma tamamlandıktan sonra ne seviyede işe yaradığını değerlendirmek amacıyla kullanılabilir. *Hikâye Yüzü (Story face)*, hikâye unsurlarının insan yüzüne benzeyen şemaya aktarılmasını içermektedir. Bu uygulama dikkat çekici ve akılda kalıcı olmasıyla okuduğunu anlamada kullanılmaktadır. Basılı metinlerde okuduğunu anlama stratejileri ardından dijital okumanın tanımı ve detayları “Dijital Okuma ve Okuduğunu Anlama” başlığında yer almaktadır. Dijital okumanın basılı metinleri okuma ile farklılıkları, dijital metinlerin ve dijital okumanın avantaj/dezavantajları anlatılmaktadır. Dijital okuma getirileriyle ya da eksikleriyle günümüzün bir parçasıdır. Bu nedenle dijital metinlerde okuduğunu anlama yöntemlerine gereksinme olduğu ikinci bölümde vurgulanmaktadır. Dijital metinlerde okuduğunu anlamayı arttıracak iki örnek yöntem verilmiştir. *Dijital zihin haritaları* dijital metinler üzerinde yapılan okumalarda bilgiyi hatırlamayı kolaylaştırdığı gibi kâğıt ve zaman tasarrufu da sağlamaktadır. Dijital zihin haritaları oluşturmak üzere kullanılacak “*Xmind, Mindjet, Mindomo...*” gibi yazılım örnekleri de kitapta yer almaktadır. *Dijital hikâyeler*, dijital ortamda hikâyeye ses, görsel gibi efektler eklenerek oluşturulmaktadır. Bahsedilen yöntem, okuma tutumu ve okuma motivasyonunu arttırmakta, konunun çok yönlü araştırılmasına olanak sağlamakta, kalıcılığı birden fazla duyuya seslenerek arttırmaktadır.

“Akıcı Okuma” adını alan üçüncü bölüm Semra AKTAŞ KUBAL tarafından yazılmıştır. “Akıcı Okuma Nedir?”, “Akıcı Okuma Bileşenleri”, “Akıcı Okumanın Değerlendirilmesi” olarak üç başlıktan oluşan bölümde akıcı okuma “*Doğruluk, hız ve prozodi olmak üzere üç bileşenden oluşan akıcı okuma çok katmanlı bir beceridir.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Yapılan tanımın ardından akıcı

okumanın gerekliliği vurgulanmakta, akıcı okumanın geliştirilebilmesi için öneride bulunmaktadır. Akıcı okumanın bileşenleri “Okuma Doğruluğu”, “Okuma Hızı” ve “Okuma Prozodisi” alt başlıkları hâlinde ele alınmaktadır. Okuma doğruluğu, okuma materyalinde bulunan kelimelerin hatasız biçimde okunması olarak ifade edilmekte, okumanın anlama ulaşabilmesindeki temel etken olduğu vurgulanmaktadır. Okuma hızı, okuyucunun kelimeleri tanıma süresi olarak tanımlanmaktadır. Okuma hızının arttırılmasında öğrencinin okuma motivasyonunun önemine dikkat çekilmektedir. Okuma motivasyonunun düşük olması yeterli okuma çalışması yapılmasını engellemekte ve okuma hızının gelişmesine ket vurmaktadır. Okuma prozodisi ise yazılı ifadelerin vurgu, tonlama, duraklama gibi unsurlara uygun biçimde okunması olarak tanımlanmaktadır. Konuyla ilgili alanyazında kullanılan farklı hesaplamalara yer verilmiştir ve hesaplamalar tabloleştirilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümü olan “Okuma Güçlüđu” Tuğçe DURMUŞ tarafından yazılmıştır ve “Okuma Güçlüđu Nedir?”, “Okuma Güçlüđu Tanılama Süreci ve Genel Özellikleri”, “Dijital Gelişmeler ve Okuma Güçlüđu” başlıklarından oluşmaktadır. Okuma güçlüğünün görme, işitme, beyin hasarı gibi problemlerin ya da hiperaktivite bozukluğu, dikkat eksikliği gibi öğrenme engellerine sahip olan bireylerin dışında normal zekâ seviyesine sahip olan ancak akranlarına oranla okuma anlama becerilerinde istenen seviyenin çok altında kalan bireylerde rastlanıldığı belirtilmektedir. Konuyla ilgili alanyazının incelendiği, okuma güçlüğünün tür ve nedenlerine göre pek çok farklı sınıflandırma yapıldığı belirtilmiştir. Bölümde yaygın olarak karşılaşılan dört okuma güçlüğu, alt başlıklarda tanımlanmaktadır; *Disleksi*, *Aleksi*, *Optileksi*, *Hiperleksi*. Yapılan tanımlamaların dışında ikinci başlık altında okuma güçlüğlerinin tanılama sürecinin uygun müdahalelerde bulunmak için ön koşul olduğu belirtilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin okuma güçlüğünü tespit etmek

amacıyla kullanabilecekleri, öne çıkan ölçme değerlendirme uygulamalarına da kitapta yer verilmektedir. Bahsedilen okuma güçlüklerinin tanılama süreçleri, karakteristik özellikleri alt başlıklarda ayrıca ele alınmaktadır. Bölümde son olarak okuma güçlüklerinin giderilmesi veya okuma güçlüğüne sahip olan bireylerde okuma güçlüğünü gidermede dijital gelişmelerden yararlanılabileceği “Dijital Gelişmeler ve Okuma Güçlüğü” başlığında belirtilmektedir.

Semra AKTAŞ KUBAL ve Tuğçe DURMUŞ tarafından yazılmış olan “Dijital Çağda Okumanın Geliştirilmesi ve Okuma Güçlüklerinin Giderilmesi” adlı beşinci bölüm üç başlıktan oluşmaktadır. “Akıcı Okumanın Geliştirilmesi” başlığında akıcı okumanın geliştirilmesinin öğrencilerin akademik başarılarının gelişmesinde ön koşul niteliğinde olduğu vurgulanmaktadır. Akıcı okumayı geliştirmede sıklıkla kullanılan yöntem ve tekniklerden altısı alt başlıklarda kısaca tanıtılmaktadır. Ek olarak tanıtılan yöntem ve tekniklerin uygulama örnekleri de kitapta yer almaktadır. *Tekrarlı Okuma*, model bir okuyucunun seslendirmesi ardından okuyucuların okuma materyalini birden çok kez okumaları temeline dayanmaktadır. Böylelikle okuyucunun okuma hızının ve kelime tanıma oranının artırıldığı belirtilmektedir. *Okuyucu Tiyatroları*, izleyenlere metnin anlamını iletmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda tekrarlanan ve yardımcı okuma kullanılabilir. *Eşli Okuma*’nın, ebeveyn, öğretmen ya da iyi okuyucu bir akran eşliğinde metnin okunmasını böylece duraksamaların, hataların anında geri bildirim ile düzeltilebileceği bir yöntem olduğunun altı çizilmektedir. *Yankılı (Eko) Okuma*, tekniğinde özellikle başlangıç seviyesi okuyucuların iyi bir okuyucuyu taklit yolu ile kelime tanıma oranlarının artırılabilirliği belirtilmektedir. *Nörolojik Etki Modeli*’nin, okuma uzmanı ve okuyucuyla birlikte eş zamanlı olarak uygulanan bir yöntem olduğu açıklanmaktadır. “Okuma Güçlüğü’nün Giderilmesi”

başlığında, okuma güçlüğü yaşayan bireylerin ailesi ve öğretmenlerine büyük sorumluluk düştüğü tekrar vurgulanmaktadır. Okuma güçlüğünün tespiti için tanılamanın öneminin altı çizilmiş ve okuma güçlüğünün giderilmesinde kullanılabilir sekiz program kısaca tanıtılmıştır. Tanıtılan programlar “Orton- Gillingham Programı, Wilson Okuma Programı, Barton Okuma Programı, Fernal Yöntemi, Rave-o, Müdahaleye Tepki Modeli, Çoklu Duyusal Yöntem, Çocuk Merkezli Okuma Müdahalesi” dir. “Dijital Araçlarla Akıcı Okumanın Geliştirilmesi ve Okuma Güçlüğünün Giderilmesi” başlığında, dijital araçların kolay ulaşılabilir, depolanabilir, farklı duylara seslenebilir olması gibi özellikleri sayesinde okuma güçlüklerinin giderilmesinde veya akıcı okuma becerisinin kazandırılmasında etkili olabileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin, okuma tutumunu veya okuma motivasyonunu artırabilecek unsurlar barındırdığı, uygulamalarda eş zamanlı ya da bireysel olarak okuma alıştırmaları yapabilecekleri açıklanmaktadır. Eserde okuma güçlüğünü giderebileceği veya akıcı okuma becerisinin kazandırılmasında yardımcı olabileceği düşünülen yirmi dijital materyal/uygulama “Dijital Kalem Teknolojileri”, “Sesli Kitaplar”, “Dijital Kitap Uygulamaları”, “Podcastler”, “Reading Speed/Fluency Builder”, “Texthelp”, “Reading ForAllLearners 1-8”, “TeeRees”, “Moby Read”, “I See Sam”, “Sight Word Snapper”, “Alphabets”, “Booksy”, “GNight Safari”, “Web Tabanlı Disleksi Ev Okulu Yazılım Sistemi”, “ApraxiaTherapy: Aphasia”, “GraphoGame”, “Hooked on Phonics”, “Web 2.0 Araçları” uygulama görselleri de verilerek kısaca tanıtılmaktadır. Dijital uygulamalar genel olarak birden fazla duyuya seslenmeleri ve içerisinde eğlence unsuru barındırmaları ile dikkati çekmektedir. “Hooked on Phonics” ve “GNight Safari” okuyucularda öz güven geliştirme, olumlu okuma tutumu kazandırma amaçlarını da içermektedir. “Texthelp” ve “Moby Read” öğretmenlerin

öğrencilerde akıcı okuma, okuma hızı gibi ölçütlerin takibi konularında kolaylık sağlayabilmektedir. “*Dijital Kalem Teknolojileri*”, “*Sesli Kitaplar*”, “*Podcastler*” okuyucunun etkileşimli okuma yapmasını ve okumalarında öz denetim becerilerini kullanabilmelerini sağlamaktadır. Tanıtılan dijital materyal/uygulamalardan hedefe ve amaca yönelik yapılan tercihler ile okuma güçlüklerinin belirli seviyelerde giderilebileceği, akıcı okuma becerisinin büyük oranda kazandırılabilceği belirtilmektedir. Ek olarak öğretmenlerin dijital uygulamaları kullanarak, bireysel amaca yönelik uygulamalar tasarlayabileceğine, öğrenciler ile iş birlikçi öğretim yöntemi kullanarak dijital metinler oluşturabileceğine ayrıca dikkat çekilmektedir.

Eserdeki altıncı ve son bölüm Doç. Dr. Süleyman Erkam SULAK tarafından kaleme alınmıştır. “Dijital Çağda Metin Türleri ve Okuma” adındaki bölüm “Metin Türleri ve Okuma”, “Basılı Metin ve Dijital Metin Okumalarının Karşılaştırılması”, “Dijital Metinleri Okumanın Geleceği” olmak üzere üç başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta metin türleri, basılı metin türleri ve dijital metin türleri olarak iki gruba ayrılarak tanıtılmaktadır. Basılı metinler; *hikâye edici metinler*, *bilgilendirici metinler* ve *şiiirler* olarak gruplandırılmıştır. Dijital metinlerin çeşitliliğinin sınıflandırma yapmayı güçlendirdiği ifade edilmiş, okuma süreçleri açısından; *hipermetinler*, *çoklu ortam metinleri*, *etkileşimli metinler* olarak sınıflanmıştır. “Basılı Metin ve Dijital Metin Okumalarının Karşılaştırılması” başlığında, öncelikle basılı metinleri okumanın sonrasında dijital metinleri okumanın avantajları dile getirilmiştir. “Dijital Metinleri Okumanın Geleceği” başlığında, eğitim öğretim sürecinde kullanım alanı ve yaygınlığı artan dijital metinler için yeni öğretim yaklaşımlarının geliştirilmesi gerektiğinin vurgusu yapılmaktadır.

“Dijital Çağda Okuma Eğitimi” hızla gelişen teknolojinin getirdiği dijital okumanın ilerleyişini değerlendirmektedir. Alanında uzman isimler

tarafından yayına hazırlanan kitap, öğrencilere okuma becerisi ve alışkanlığı kazandırmayı hedefleyen öğretmenlerin faydalanabileceği bir kaynak niteliğindedir. Okuma güçlüklerinin tespiti, akıcı okumanın geliştirilmesi gibi konularda dijital okumanın getirilerinden yararlanabilmeyi hedefleyen kitap lisans ve lisansüstü öğrenim görmekte olan öğrenciler için de nitelikli bir başvuru kaynağıdır. Editörlerin de ifade ettiği gibi “... öğrencilerimizi basılı metinler veya dijital metinler arasında gelişigüzel bırakamayız.” Dolayısıyla dijital okuma becerisine sahip olmak, öğrencilere okuma sevgisi kazandırabilmek için günümüzde zorunlu hale gelmiştir. Bu bakımdan eser yararlanılabilecek önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Sulak ve Çetinkaya, (2022). Dijital Çağda Okuma Eğitimi, Ankara: Vizetek